

Wel en wee van thematisch taalonderricht

"Enthousiasme acht ik nog belangrijker dan vakmanschap." (Sir E.V. Appleton, natuurkundige.)

Zal ik over het "wel" beginnen ? Over het "wee" ? Och, beide zijn zo verweven, dat ik de feiten voor zichzelf zal laten spreken, zoals ik ze mocht ervaren tijdens het schooljaar '84-'85 in een 1ste jaar A.S.O. (1)

Begin september. Nieuwe gezichten. Vreemd en onwennig kijken en herbekijken. Niet lang echter. Dank zij thematisch taalonderricht (T.T.O.). Want wij starten met het thema *SCHOOL*, wat ik zelf oplegde, daar ik mijn pupils nog moet leren kennen. In vakjargon heet dat observeren, remediëren en dies meer. Ik noem het elkaar leren kennen : want zoals de klas zich zal moeten blootgeven aan mij, zo zal ook ik mezelf moeten ontdoen van alle rijzende vraagtekens.

De school. Wie is daar nu enthousiast over ? En dus starten we met : wie gaat wel, wie gaat niet graag naar school ? Waarom ? Of : wat verwacht ik ervan ? Studeren heeft het nog zin ? Je brainstormt er met de klas maar op los, al ken je nog geen namen en kan men amper jouw naam ontcijferen. Maar je zit alvast in groepjes druk te praten rond *SCHOOL* en wat daar bij komt.

De resultaten hiervan : een zelfontworpen uitnodiging voor alle betrokken leerkrachten, om tijdens het speelkwartier een babbeltje te komen houden bij een koekje en een drink. Elkaar bevragen zonder kwetsen. De vragen werden klassikaal gecensureerd, eer ze op het gezelschap werden losgelaten. Dit is geen "wee" als je er handig mee omspringt. Zo is één van de klassieke vragen : "Hoe oud bent U ?" en het is even klassiek dat sommige veteranen daar moeite mee hebben. (Eerlijk gezegd...). Dus vraag ik hen of zij het prettig zouden vinden te moeten antwoorden op : "Menstrueer jij reeds of niet ?" Het begrip privacy wordt dus klaar als een klontje.

Verder kregen we nog een speurtocht naar "vandalenstreken", n.a.v. nieuw ingerichte lokalen. Het werd een aanklacht, zonder prekerij of gemoraliseer en een voorbehoedmiddel voor de toekomst. Dan kwam er nog een verkenning van de gebouwen, voor nieuwkomers een relevatie en een must om niet verloren te lopen. We bezochten labo's in werking, bezette aula's, het kleuterdomein, de basis- en de sportafdeling. Dit wereldje werd op een plattegrond vastgelegd. Ondertussen kenden we elkaar nu bij naam en min of meer van karakter : rollenspel, winkeltje spelen met schoolbe-

hoeften, onthulden dat ik zenuwachtig en zelfs kwaad kon worden bij lawaai, rommel en nonchalance. Brutaliteit was strafbaar. Aldus leerden we onze grenzen trekken en dat vind ik het belangrijkste in wat voor soort samenleving dan ook.

Het eerste thema was eind september klaar. Niet denderend, maar explorerend naar elkaar toe. Al met al een "wel" met kleine w. De eerste "wee" doemde op bij het woord RAPPORT. Wat hadden wij op die maand gedaan en geleerd? Wat kon getoetst worden? Hoe zouden we omspringen met CIJFERS? Hierover kwam een klasgesprek met panels. Zo gingen we akkoord dat uitspraakfouten in mondelinge activiteiten zoals interview, enquête, rollenspel... gezamenlijk geëvalueerd zouden worden. Ook het mee- en samenwerken binnen de groep, al dan niet vrij gekozen, zou door die groep verrekend worden. Mijn cijfers zouden gegeven worden op schrijffouten in teksten van voornoemde werkstukken en op cognitieve toetsen rond de occasionele spraakkunst- of spellingslesjes. De kwaliteit van de werkstukken zouden wij samen beoordelen. Zo bleek dat spreken en schrijven - *het wonder van de taal dat communicatie heet* - de hoofdelementen zouden worden in ons nieuw taalsysteem.

Oktober : thema 2. Er werden tientallen onderwerpen voorgesteld. Daaruit zou ik volgens de gemiddelde voorkeur, thema's lichten voor dit schooljaar. Het werd een "wee" met grote W aan werk. Bijna een week was ik avond aan avond aan het computeren! Het resultaat werd : dieren, kinderen, oorlog en vrede, relaties, griezels en punkers en drugs.

Ik was niet bepaald enthousiast over thema 2 : *DIEREN*. Het leek me banaal, schoolboekerig en alleszins niet origineel. Vergeet het maar! Er werd een interview afgenomen bij Gil Claes himself. Via een geïmproviseerd teeveetoestel en échte cassetterecorder kregen we een "rechtstreekse uitzending" over uitgestorven en bedreigde diersoorten. Daarna volgde een voorstelling van zelfgemaakte dia's over een kalkoenkwekerij. Op zijn minst leerzaam voor oningewijden! Verder had een papa-tekenaar met een groepje bij hem thuis een knappe dierenkwis ontworpen. In de klas had een andere groep de muren met witte wolken beplakt, waarin weerspreuken geschreven stonden in verband met seizoenen en dieren, dit naar een artikel van Jan Bomans. Een lieve bompa-konijnenkweker wilde met alle plezier over zijn ervaringen met deze beestjes komen praten en tengevolge van een door mij aangeboden tekst rond dieren-mishandeling, trok een groepje op informatie naar Het Blauwe Kruis van België. Na een zielig interview werd

prompt tot de actie overgegaan in de vorm van een sticker-verkoop ten belope van 2000 BF ; er werd nog een droevig rollenspelletje over dropping opgevoerd en als klapstuk liet ik hen op video "Animal Farm" van G. Orwell bekijken, waardoor we op de toer van tirannie en dictatuur geraakten.

Het werd aldus één van de boeiendste en meest geslaagde thema's uit mijn loopbaan, ondanks de eenvoud van het onderwerp en mijn aanvankelijke onderwaardering ervan. Maar, zoals later nog zal blijken, je hebt het sukses niet in eigen hand. Al met al hadden mijn leerlingen dus een goed rapport en kwam ikzelf bij hun evaluatie over mijn begeleiding ook goed uit de verf.

Maar toen kwam de flop. Want niet àlles lukt en zoals ik al zei, je hebt het niet in eigen hand. Hoe een thema flopt is niet altijd te verklaren. Het betrof dus thema 3 : *GRIEZELS, PUNKERS EN DRUGS*. Voor hen één pot nat ? Ik zweeg in alle talen en liet brainstormen, groepen vormen, werkstukken voorstellen. Er zat alvast één ding mee : het liep naar Kerstmis en in de bioscopen werden "Ghostbusters" en "Gremlins" vertoond. Enkele videofragmenten hiervan werden besproken, maar verder raakten we niet. Punkers.... Je kon als 12-jarig meisje toch niet in disco's rondhangen om hierover concrete kennis op te doen ! En in tijdschriften vonden we niets. Drugs, O.K., dat viel nog mee, maar hoe zou dat allemaal aan mekaar moeten gerijmd worden ? Ze zagen het gewoon niet zitten en snapten al dadelijk dat er te hoog gegrepen was, dat ze nu te maken kregen met een wereldje, waar geen herkenningpunten waren en je met fantasie alleen ook niet verder kon.

Ondertussen was er al veel tijd verloren met zoeken, vallen en opstaan. De proefwerken naderden. Er moest een punt achter gezet. Niemand had er spijt van ! Maarrr... o wee : wat kwam er op het rapport, wat hadden we gedaan, geleerd, enzoverder, enzoverder. Als je het mij vraagt : véél ! Weinig schools, akkoord, maar we konden nu voort met de grote, zelfopgedane wijsheid dat je erg beperkt bent, dat niet alles wat je wenst ook haalbaar is, dat je nooit verder moet springen dan je stok lang is... Dat was niet aangepreft, noem het aangeleerd, maar aan de lijve ondervonden. En voor de harde levensrealiteit buiten de schoolmuren, waar soms veel meer tegenslagen dan successen te rapen zijn, hadden we ons een beetje leren wapenen. En wat we gedaan hadden ? Eerlijk ons best. We hadden gezocht, maar niet gevonden. En daarover hoefde niemand zich te schamen. En het rapport ? Daarop blonken of grijsden cijfertjes van spraakkunst en spelling. Volgende keer anders.

En gelukkig ! Het werd machtig anders. Weer had ik het thema zelf opgelegd. Het moest over OORLOG EN VREDE gaan, n.a.v. "Het Vredesboek" van Benson. Noem het geluk als je wil, ik noem het gerichtheid. Net na de jaarwisseling had de vredesconferentie te Genève plaats. Even later vlogen onze ministers naar Amerika, waarna de raketten ons land binnenvlogen. Heter van de naald kon dus niet. Op dit punt kan je dus van geluk spreken, maar met gerichtheid bedoel ik, dat je nog meer documenten vindt, dan wanneer je met een ander thema zou werken ; heel de wereld lijkt eventjes stil te vallen tot je met dat thema klaar bent.

Nu werd vooral rond krantenknipsels gewerkt. Haast niet om bij te houden. Het journaal kenden mijn leerlingen zo ongeveer van buiten. En al wat ik zou gemist hebben, werd mij netjes bijgebracht. Kijk, nog een grote WEL van T.T.O. Vroeger moest je als leerkracht veel, zoniet bijna alles kennen en soms ook nog kunnen. Nu weet je of evenveel, of iets minder of iets meer dan je leerlingen. Wees gerust dat ze het enig vinden je te overdonderen met nieuwigheden en nieuwsjes. En ik vind het zalig om mij aldus bij te scholen. Het houdt me jong en wij leren van elkaar. Ik hang dus nooit de geleerde uit voor de klas. En uiteraard zijn leerlingen voor mij geen domme schepsels, zoals ik soms hoor, maar rijke en vriendelijke informatiebronnen. Akkoord, soms dien je hun info wel eens te checken, maar is dat niet zo met de meeste bronnen ? En voorbereidend werk heb je toch altijd ; dan liever dit soort, dan urenlang oefeningetjes zitten te herkauwen.

Nu ja, met thema 4 hingen we dus in het atoomtijdperk als jolige vogels van vrede en er werd een brief gestuurd naar Vaka om een gastspreker te kunnen beluisteren. Een spreker in je klas is gewoon het einde. Vooreerst weet die persoon in kwestie alles en nog wat beter, dan jij tijdens een maand voorbereiding kan te weten komen. Verder hoeft je maar te laten begaan, want die mensen onderrichten gewoon uit hun eigen ervaring en dit op niveau van je leerlingen, naar aanleiding van hun vragenlijsten. Eerlijk gezegd hield ik dit keer mijn hart een beetje vast. Je begrijpt waarom. De vragenlijst was dus extra door mij gecontroleerd en bewuste spreker werd verzocht niet op de fanatieke politieke toer te gaan, maar objectieve info door te geven. Het werd groots ! Van takken nog niet bloeiende forsythia werd een soort levensboom gemaakt, vol groene blaadjes (cfr. Vredesboek), waarop elk kind een zin geschreven had rond het monster oorlog of de droom van vrede. De spreker kreeg een witte stenen duif met bloemen als herinnering. Later kwam er een brief van hem, geadresseerd aan "de vredesklas"... Een prachtig rollenspel op muziek van de song "Why" besloot dit onvergetelijk thema.

Na de vrede kwamen de *KINDEREN* thema 5. Zo mogelijk nog ontroerender ! Er passeerden kinderangsten, weeskinderen, gastarbeiderskinderen en mishandelde kinderen de revue. Er werd niet gewerkt, maar gezwoegd. Hele avonden had ik soms nodig om de teksten te selecteren, die de leerlingen mij uit alle mogelijke boeken en tijdschriften bezorgden. Voor het subthema "angst" liep ik zelf naar de bib. om enkele naslagwerken in te kijken. Het was vreselijk moeilijk, vond ik. Toch trof ik bij Jonathan Kellerman in "Het angstige kind" een knappe passage aan over uitsluiten en uitschelden en hoe je je ertegen kan verweren. Samen zochten we naar de schuldige partij in dergelijke situaties, en welke stappen elke partij kan zetten om het goed te maken. Er volgde spontaan een eerlijk opbiechten van uitsluiting en plagerij, met de belofte dat dit niet meer zou gebeuren !...

Nooit zag ik een ontroerender rollenspel dan wat nu volgde over de verboden vriendschap tussen een Turkse en een Belgische tiener. Dagboekfragmenten van de Turkse vormden het bindmiddel tussen de cynisch-racistische scènes en ik kon maar niet geloven dat mijn 12-jarigen dit zelf geschreven hadden. Toch was dit het geval, daar ze er in de klas aan gewerkt hadden. Geen vinger had ik er naar moeten uitsteken. Wel hadden ze zelf contact opgenomen met mensen van de "kindertelefoon", waarvan een medewerker had gevraagd om naar dit rollenspel te mogen komen kijken. Om een of andere reden is dit jammer genoeg niet kunnen doorgaan. Wat wél doorging was een bezoek aan een tehuis voor verlaten kinderen, dit na een interview ter plaatse. Een inzamelingsactie werd opgezet voor afgedankt spelen babygoed. Het werd een verhuis. Ouders voerden de kinderen in kleine groepjes, op een zaterdagmiddag, ter bestemming. De organisatie ervan was door henzelf geregeld, zonder mijn tussenkomst.

Het werd de zoveelste onvergetelijke dag met vele lieve mensen en met veel contacten, die ook later nog zullen blijven doorwerken. Weet je hoe ik mij voel na zulke prestaties ? Kapot van geluk, dankbaar omdat er nog zoveel geloof en enthousiasme is bij onze zogenaamd materialistische kinderen. En bij hun ouders, zussen en broers, grootouders, verdere familie, vrienden en kennissen.... iedereen valt voor het engagement van de betrokken leerling in kwestie, die hen voor een bepaalde opdracht nodig heeft. Aldus hoeft de zogenaamde BRUG tussen school en huis niet meer door een artificieel tijdschrift in stand gehouden. En ik ben er trots op aan dat bruggenbouwen geholpen te hebben !

Terwijl ik dit schrijf werken wij rond thema 6 : TOEKOMST, JAAR 2000 + Het wordt uiteraard science fiction, hoewel de Flanders Technology - tentoonstelling een extra handje geholpen heeft. Een groepje trok naar Eindhoven om er op een woensdagnamiddag het Evoluon te bezichtigen, waarna ze ons inlichtten over de woning van de toekomst. Ook zijn er dokters gevonden en verpleegsters, die bereid waren hun vragen omtrent de geneeskunde in de toekomst au sérieux te nemen. Want dat is van ELEMENTAIR belang bij T.T.O. Kinderen ernstig nemen. Ernaar luisteren, maar niet in de betekenis van horen. Hun engagement is afhankelijk van uw aandacht. Dat is cruciaal in mijn betoog.

Betoog ? Kan je voor zoiets vanzelfsprekends betogen, pleiten ? Humaniora - humanitas - meer mens worden. Dit was steeds mijn hoofddoelstelling bij het taalonderricht. En hoe kan je completer mens worden dan door communicatie, hetzij mondeling, hetzij op papier ? Dit alles toont aan dat T.T.O. ongrijpbaar is, onverwoordbaar bijna en daarom zeker niet vast te leggen in schoolboeken met handleiding voor de leerkracht en desnoods correctiemodellen ! Je schoolboek zijn de thema's die je samen met je leerlingen kiest ; je handleiding is je moed om jezelf te zijn, om open te staan voor kritiek van je leerlingen - als je je teveel bemoeit bijvoorbeeld - voor kritiek van je collega's, die je misschien voor vakidiot of beroepsbederver verslijten ; voor kritiek van sommige ouders die zich aanvankelijk met je methode geen raad weten - ze doen niets, ze praten maar wat en ze hebben nooit huiswerk - maar die je dan achteraf om de hals zouden vliegen.

En al het WERK ??? Zoals ik al zei : niet meer, noch minder, maar anders. Je bent constant themagericht bezig : artikels, gebeurtenissen, T.V.-uitzendingen vallen je zo in de schoot, niet uit puur toeval, maar omdat je er onbewust mee leeft. En al die gegevens verwerk je dan. Er komt wel wat ongeoorloofd kopieerwerk bij kijken ; papa's en mama's helpen gelukkig mee en verder laat je een beetje begaan. Het echte leven - Panta rhei - kan je toch ook niet in kaders zetten of aan banden leggen, wil je het leefbaar houden ? (2)

Hilde Paeshuis-De Corte, Vagevuurveldenlaan 39, 2130 Brasschaat.

NOTEN

- (1) Voor meer aanvulling verwijs ik naar mijn cursus 'T.T.O., daar moet je op school mee aankomen.'
Deze cursus kan besteld worden bij H. Paeshuis op bovenstaand adres, tegen de prijs van 395 BF.
- (2) Graag wil ik dit schrijven opdragen aan G. Manderveld, de directrice van onze school H. Familie te Berchem, die het mogelijk maakt om op deze manier met onze leerlingen te werken ; J. Van Poel, inspecteur Nederlands, die vanaf het begin achter mij en mijn methode heeft gestaan ; alle collega's, oudere en beginnende, die zich aan deze methode wilden wagen en mij hierin enorm hebben bevestigd ; tenslotte aan mijn eigen ik, dat de moed heeft opgebracht om openlijk te breken met het verstarde traditionele moedertaalonderricht.